نگاهی به پژوهش در واحدهای آموزشی

مدیریت ترویج پژوهش با تمرکز بر امور پژوهش واحدهای آموزشی، برنامه‌هایی را در سه حیطه کلان(آموزش مهارت‌های پژوهشی، فعالیت‌های نگارشی، ترویج و توسعه فرهنگ پژوهش) برنامه‌ریزی کرده و در دست اجرا دارد.

اهم برنامه‌ها

• **۱) برگزاری کارگاه‌های مهارت‌افزایی پژوهشی برای طلاب:** با توجه به اهمیت آموزش مهارت‌های پژوهشی به طلاب از یک سو و فقدان برنامه آموزش مهارت‌های پژوهشی در نظام آموزشی جاری، مقرر شد تا مدیریت‌های استانی و واحدهای آموزشی، نسبت به برگزاری کارگاه‌های دانش و مهارت‌افزایی پژوهشی اقدام نمایند. در این راستا، مجموعه‌ای از اسناد شامل: سرفصل‌های آموزشی، برنامه، قالب و نظامات ارزشیابی، تنظیم و اجرا شده است. با توجه به انجام کارهای زیرساختی نظیر: لحاظ شدن درس مهارت‌های پژوهشی در برنامه جدید آموزشی، ابلاغ برنامه جامع پژوهش طلاب به همه استان‌ها و همچنین برنامه دانش‌افزایی پژوهشی اساتید، برنامه آموزش مهارت‌ها به طلاب به‌صورت نظام‌مندتری در حال پیگیری است. با درخواست و پی‌گیری مدیریت پژوهش واحدهای آموزشی سطح یک قم، از سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ برنامه آموزش مهارت‌های پژوهشی به‌صورت الزامی در واحدهای آموزشی قم اجرا می‌شود.

• **۲) ارتقای دانش و مهارت پژوهشی اساتید:** شورای پژوهش، ماده واحده‌ای به تصویب رساند که براساس آن، «اساتید مشمول طرح ظرف ۵ سال از تاریخ تصویب این ماده واحده، نسبت به گذراندن دوره‌های ارتقای دانش و مهارت پژوهشی اقدام نمایند. صدور حکم یا کد استادی و ارتقای اساتید، منوط به گذراندن موفق دوره‌های مزبور شده است.» تاکنون، قریب به ۱۸۸۰ نفر از اساتید، دوره‌های عمومی را گذرانده‌اند.

• **۳) تربیت مدرس مهارت‌های پژوهشی:** آموزش صحیح مهارت‌های پژوهشی و همچنین هدایت و راهنمایی طلاب در انجام فعالیت‌های پژوهشی، نیازمند تقویت سطح کمی و کیفی واحدهای آموزشی از اساتید پژوهشگرِ توانمند در امر آموزش مهارت‌های پژوهشی است. از این‌رو اجرای درس آموزش مهارت‌های پژوهشی در برنامه درسی جدید و جاری حوزه‌های علمیه و همچنین فعال شدن ظرفیت‌های مختلف فوق برنامه پژوهشی در واحدهای آموزشی، نیاز به تدوین و اجرای برنامه‌های مناسب در راستای تربیت و تأمین اساتید توانمند مهارت‌های پژوهشی را بیش از پیش نشان می‌دهد. بر این اساس طرح تربیت مدرس مهارت‌های پژوهشی در سطح عمومی مقدماتی در ضمن۱۰۴ ساعت نظری- عملی و در ۶ عنوان آموزشی، تدوین و پس از ابلاغ در حال اجرا می‌باشد.

• **۴) برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی معاون، کارشناس و مسئول پژوهش استان و واحد آموزشی:** با توجه به اهمیت ارتقای توانمندی کادر، معاونت پژوهش، اقدام به طراحی دوره‌های دانش‌افزایی پژوهشی ویژه معاون، کارشناس و مسئولان پژوهشی واحدهای آموزشی نمود. این دوره‌ها که در قالب ۸ عنوان، روش تحقیق، روش نگارش مقاله، روش استفاده از فناوری در پژوهش، روش مدیریت فعالیت پژوهشی، روش مدیریت کتابخانه حوزوی، روش راه‌اندازی و مدیریت کانون و مجله علمی، روش مشاوره پژوهشی و روش آموزش پژوهش‌محور، طراحی شده بود، در مدت زمان ۵۶ ساعت و در سراسر مناطق پژوهشی کشور در فاصله حدود ۲ سال، اجرا شد.

• **۵) تدوین برنامه فعالیت‌های پژوهشی اساتید حوزه‌های علمیه:** با هدف جهت‌دهی اساتید حوزه به سوی تولید علم، آیین‌نامه فعالیت‌های پژوهشی اساتید حوزه‌های علمیه تهیه و برای اجرا ابلاغ شده است.

• **۶) تحقیقات کلاسی(پژوهش درسی):** طبق توافق معاونت‌های آموزش و پژوهش با هدف دستیابی به رشد، نشاط و پویایی علمی در طول تحصیل، ایجاد انگیزه حضور مستمر در برنامه‌های آموزشی و تشویق طلاب به تحصیل با رویکرد تحقیق و پژوهش، طلاب پایه‌های ۳ تا۶، موظف به ارائه پژوهش شدند. برابر این توافق ۵ نمره از درسی که برای پژوهش تعیین شده است، به تولید یک مقاله برابر ساختار شکلی مقاله و متناسب با سطح تحصیلی طلبه اختصاص یافت. بنابراین هر طلبه، موظف به ارائه یک مقاله در هر نیم‌سال تحصیلی است.

• **۷) تحقیق پایانی طلاب سطح یک:** برنامه یادشده به ارزش دو واحد درسی و دارای ۲۰ نمره مستقل است. مشمولین این طرح طلاب مدارس بلندمدت برنامه جدید آموزشی و کوتاه‌مدت (سفیران هدایت) و مدارس برنامه جاری قم هستند.

• **۸) طراحی و اجرای دوره پژوهش تابستانه برای طلاب:** با هدف بهینه‌سازی استفاده از فراغت تعطیلات تابستان طلاب در رونق‌بخشی به فعالیت‌های پژوهشی و ایجاد فضای اجرای فعالیت‌هایی مانند: الف) آموزش مهارت‌های پژوهشی در ۶۴ ساعت، ب) ارائه مقاله، ج) بازدید علمی، د) تدوین مقاله، از سال ۱۳۹۸ به‌اجرا درآمد که به‌شیوه مستقل و ضمن آموزش با استقبال نسبی از سوی طلاب مواجه شد.

• **۹) پنج نمره مقاله علمی در مصاحبه علمی دروس خارج:** با تأکیدات حضرت آیت‌الله اعرافی تقویت پژوهش سطوح عالی در دستور قرار گرفت؛ به‌نحوی که راه‌اندازی بخشی با عنوان «ترویج پژوهش سطوح عالی» در ساختار مدیریت ترویج پژوهش، گام مبارکی برای توجه به این مهم بود. از جمله فعالیت‌هایی که در این مقام انجام شد، تدوین و تصویب «دستورالعمل اجرایي اعطاي نمره تشويقي به مقاله علمي پژوهشي در مصاحبه درس خارج» است.

• **۱۰) چهار نمره تقریرنویسی در مصاحبه علمی دروس خارج:** علاوه بر ۵ نمره مقاله علمی در مصاحبه درس خارج، توجه به تقریرنویسی نیز، محل توجه بوده است. در کنار سامانه و شیوه‌نامه تقریرنویسی که پیش‌تر شرح آن گذشت، با هدف تشویق طلاب به نگارش و احیای سنت تقریرنویسی،«دستورالعمل اعطای نمره به تقریرات در مصاحبه علمی درس خارج» نیز، در دستورالعمل اجرایی مصاحبه درس خارج درج و ابلاغ شده است.

• **۱۱) راه‌اندازی کانون‌های علمی:** این برنامه که تنها تشکل طلبگی پژوهشی در واحدهای آموزشی است، با هدف تقویت سطح مشارکت و همکاری‌های علمی پژوهشی بین طلاب و اساتید، ایجاد نشاط علمی با رویکرد پژوهش‌محوری و تأکید برخرده‌فعالیت‌های پژوهشی، راه‌اندازی و توسعه آن در دستور کار مدیریت ترویج پژوهش قرار گرفت.

آمار کانون‌های علمی از ۷۰ به بیش از ۱۰۰۰ کانون علمی و قریب به ۱۰هزار نفر عضو در سراسر کشور رسید.

• **۱۲) جشنواره علامه حلی رحمه‌الله:** جشنواره علامه حلی در سال ۱۳۸۶ برای طلاب زیر ۳۱ سال خواهر و برادر راه‌اندازی شد. آثار ارائه‌شده به دبیرخانه این جشنواره، در اولین دوره در سال۱۳۸۷، حدود۱۴۰۰ اثر ارائه شد. و در سیزدهمین جشنواره، به بیش از ۱۵،۰۰۰ اثر رسیده است.

جشنواره علامه حلی رحمه‌الله ابتدا فقط در سطح کشوری اجرا می‌شد؛ اما با هدف شبکه‌ای شدن ارزیابی‌ها و دستیابی دقیق‌تر به اهداف جشنواره، به استانی و سپس به مدرسه‌ای نیز گسترش یافته است و هم‌اینک، تمام و بیش از ۳۰۰ مدرسه این جشنواره را اجرا می‌کنند. به‌نحوی که جشنواره از مدرسه شروع و پس از بررسی آثار و اعلام برگزیده‌ها به استان، در سطح استانی رقابت کرده و نهایتاً آثار برگزیده استانی، برای رقابت در عرصه کشوری، به دبیرخانه کشوری جشنواره ارسال می‌شود.

مجموع آثار رسیده به جشنواره در طول چهارده دوره، بالغ بر ۱۷۶،۱۸۴ اثر می‌باشد. بخش اساتید جشنواره علامه حلی رحمه‌الله از جمله فعالیت‌هایی است که همزمان با فراخوان دوره چهاردهم راه‌اندازی شد.

• **۱۳) راه‌اندازی و توسعه مجلات واحدهای آموزشی:** جشنواره مجلات واحدهای آموزشی با هدف تقویت فعالیت‌های پژوهشی طلاب و اساتید راه‌اندازی شد. توسعه مجلات در سال‌های اخیر، بسیار مورد توجه بوده؛ به‌نحوی که تاکنون از شش دوره برگزار شده، ۵۵۲ نسخه مجله(در ۲۶۲ عنوان) و ۳۸۶۴ مقاله به دبیرخانه جشنواره واصل شده است.

• **۱۴) احیا و مستندسازی سنن علمی- پژوهشی حوزه‌های علمیه:** این طرح که برای مخاطبان جوان حوزوی در واحدهای آموزشی و سایر طلاب و فضلا طراحی شده است، با دو رویکرد در حال اجراست:

الف) رویکرد شناسایی سیره پژوهشی علمای متأخر؛

ب) رویکرد به‌روزرسانی سنت‌های پژوهشی حوزه.

• **۱۵) تدوین آیین‌نامه ارزیابی پژوهش‌آموزان:** این آیین‌نامه با هدف ارزیابی و رتبه‌بندی پژوهشی طلاب سطح یک تا چهار، به‌منظور شناسایی استعدادهای پژوهشی و انگیزه‌افزایی و تدارک کارنامه مستقل پژوهش طلبگی شکل گرفت. با راه‌اندازی سامانه پژوهشگران، ارزیابی پژوهش‌آموزان در آن سامانه پیگیری می‌شود.

• **۱۶) راه‌اندازی نشریه رهنامه پژوهش:** این نشریه که پیشتر با نام خشت اول منتشر می‌شد، از سال ۱۳۸۴ در راستای انجام مأموریت ترویج و فرهنگ‌سازی امر پژوهش و تولید علم در بین طلاب جوان و برای بهبود و ارتقاي نگرش‌ها و باورهای آنان در این خصوص، منتشر می‌شود. از آغاز به‌کار این نشریه تاکنون، قریب به ۳۵ شماره منتشر شده است که ۱۵ شماره آن با رویکرد معرفی دانش‌های حوزوی در طی پنج سال اخیر منتشر شده است.

• **۱۷) مسابقه ایده‌های پژوهشی در انگیزه‌بخشی به پژوهش:** این برنامه از جمله برنامه‌هایی است که اخیراً با همکاری مدیریت مطالعات و برنامه‌ریزی پژوهشی راه‌اندازی شده و هم‌اینک، در مرحله ارزیابی آثار رسیده می‌باشد.

• **۱۸) مسابقه کتاب‌خوانی:** مسابقه کتاب‌خوانی با همکاری مدیریت مطالعات و برنامه‌ریزی پژوهشی و مرکز خدمات حوزه، از جمله برنامه‌های جدید این مدیریت است. این مسابقه در راستای آشنایی طلاب با استانداردهای پژوهش‌های علمی، در حوزه علوم دینی درحال برگزاری است.

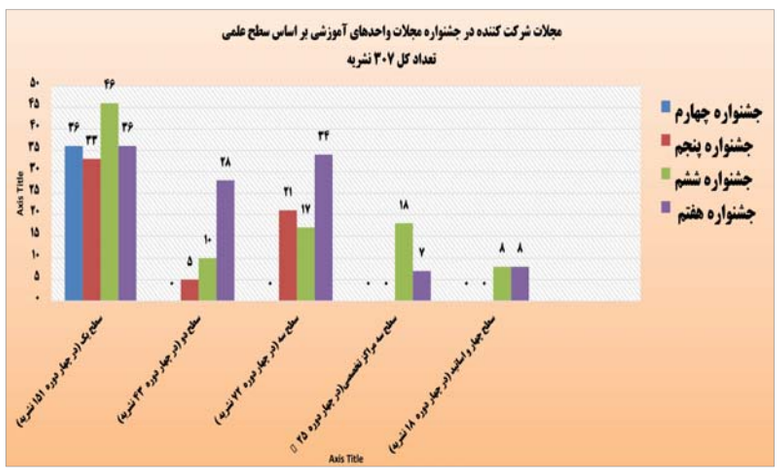

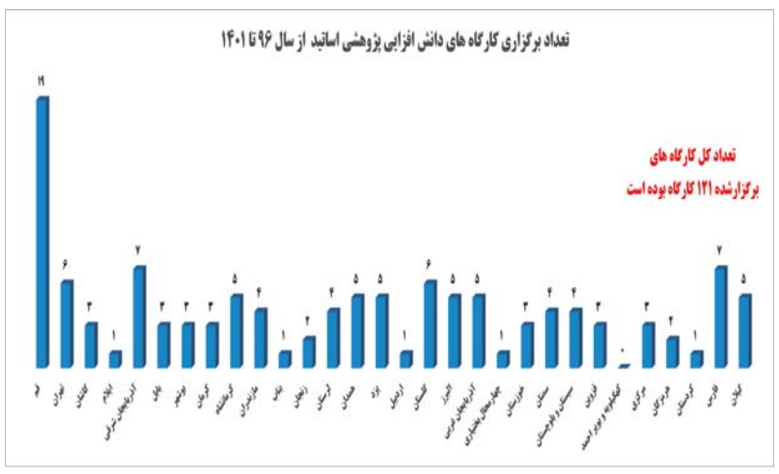

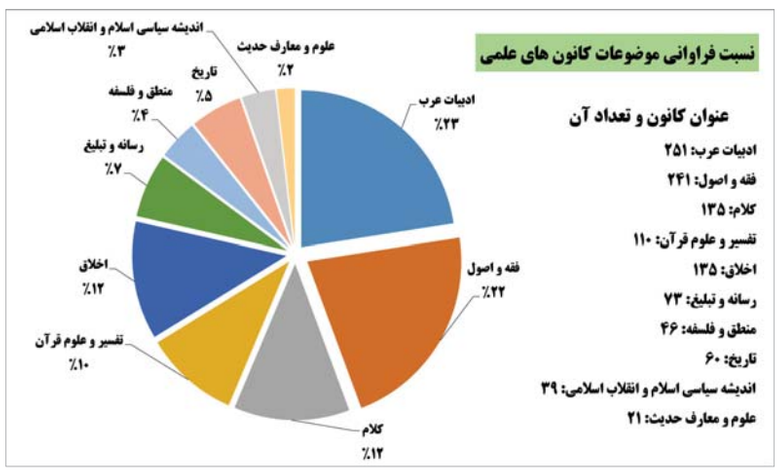

دبیرخانه حمایت از طرح‌های پژوهشی

هدایت‌گر پژوهش‌های حوزوی به سوی پاسخگویی به نیازها

«دبیرخانه حمایت از طرح‌های پژوهشی مورد نیاز نظام و جامعه اسلامی» به‌منظور «پاسخ‌گویی به نیازهای نظام و جامعه اسلامی»، «ایجاد هم‌افزایی»، «جلوگیری از موازی‌کاری»، «صرفه‌جویی در منابع» و «ارائه هدفمند خدمات به پژوهشگران» از سال ۱۳۹۹ برای شناسایی اولویت‌ها شروع به فعالیت نموده و در سال ۱۴۰۰ حمایت از طرح‌های پژوهشی را آغاز کرده است که اهم فعالیت‌های آن به شرح ذیل است:

• **۱. تشکیل گروه‌های علمی با حضور اساتید فرهیخته از مراکز مختلف در عموم رشته‌های علمی در ۲۸ گروه.**

• **۲. تهیه و تدوین کتابچه اولویت‌های پژوهشی مورد نیاز نظام و جامعه اسلامی:**

گروه‌های علمی دبیرخانه با رصد میدانی از مراکز حاکمیتی و هم‌اندیشی علمی با حضور صاحب‌نظران، نسبت به تعیین اولویت‌های پژوهشی در هر گروه اقدام نمودند. بر این اساس، بیش از ۳۰۰ اولویت پژوهشی مورد نیاز جامعه، شناسایی شد که قابل ارائه به پژوهشگران حوزوی و انعقاد قرارداد پژوهشی است.

• **۳. حمایت از آثار پژوهشی:**

گروه‌های علمی دبیرخانه حمایت با توجه به ۱۱ معیاری که ذیل معیار «اصلی و ضروری» توسط شورای علمی و به شرح ذیل تعیین و ابلاغ شده است، اولویت‌های پژوهشی را تعیین و آثار پژوهشی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. معیار اصلی و ضروری، «پاسخ‌گویی به نیازهای حوزه، نظام اسلامی و جامعه اسلامی»:

۱) نوآوری، تولید علم و گشایش مرزهای دانش؛

۲) تحقق مطالبات مقام معظم رهبری؛ مانند: بیانیه گام دوم، الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، سبک زندگی، تمدن نوین اسلامی، عدالت، آسیب‌های اجتماعی، جمعیت و خانواده؛

۳) پژوهش‌هایی که متولی و حامی خاصی ندارد؛

۴) تأثیر حداکثری در عملیاتی و اجتماعی کردن تعالیم دینی؛

۵) اولویت‌دهی مطالعات آسیب‌شناسانه، کاربردی و راهبردی؛

۶) نیازهای پژوهشی ناظر به مناطق خاص؛

۷) تأثیرگذاری در تولید علوم انسانی اسلامی؛

۸) تأثیرگذاری در نظام‌سازی اسلامی؛

۹) پاسخ به شبهات تهدیدکننده نظام اسلامی و باورهای دینی؛

۱۰) نقد و پاسخ‌گویی به جریان‌های انحرافی و عرفان‌های نوظهور؛

۱۱) پاسخ‌گویی به درخواست‌های رسمی نهادهای نظام و حوزه.

از ابتدای فعالیت تاکنون بیش از سه هزار اثر پژوهشی شامل: «کتاب آماده چاپ»، «طرح پژوهشی» و پایان‌نامه» بررسی شده و حمایت از حدود ۵۰۰ اثر پژوهشی به تصویب رسیده است.

• **۴. بررسی پایان‌نامه‌های حوزه و حمایت از آن:**

این دبیرخانه تنها مرجع بررسی و چاپ پایان‌نامه‌های حوزوی بوده و در همین راستا، در یک دوره ۸ ماهه در تلاشی کم‌نظیر تمامی پایان‌نامه‌های حوزوی که نسخه‌ای از آن‌ها موجود بود(حدود ۷ هزار عنوان) را در گروه‌های علمی دبیرخانه و بر اساس اولویت‌های اعلامی، بررسی نمود.

افزون بر این، چاپ پایان‌نامه‌های برگزیده کتاب سال و جشنواره علامه حلی رحمه‌الله نیز به دبیرخانه حمایت سپرده شده است.

• **۵. برقراری ارتباط محققان آزاد با مراکز پژوهشی و سازمان‌ها:**

پژوهشگران آزاد حوزوی نیز می‌توانند، به‌صورت مستقیم به دبیرخانه مراجعه نموده و نسبت به فعالیت پژوهشی اقدام کنند. دبیرخانه جهت هم‌افزایی علمی و حمایت از محققان آزاد، با آنان ارتباط برقرار کرده و به حمایت از تولید و انتشار آثار آنان پرداخته است. همچنین این دبیرخانه از آثار پژوهشی مراکز پژوهشی که در راستای پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه و نظام باشد، حمایت کرده است.

کتاب سال حوزه

کتاب سال حوزه، یکی از بزرگترین رویدادهای علمی فرهنگی حوزه‌های علمیه کشور و تنها همایش ملی حوزوی در زمینه علوم اسلامی و انسانی است. هدف از برگزاری این همایش علمی، شناسایی، تشویق و معرفی برترین آثار مکتوب فضلا و علمای حوزوی داخل و خارج کشور در قالب کتاب، پایان‌نامه سطح چهار(دکتری) است.

شورای سیاست‌گذاری و شورای علمی کتاب سال حوزه، دو رکن تصمیم‌گیری در باره کتاب و دیگر آثار مکتوب حوزه هستند که مصوبات و مأموریت‌های ابلاغی این دو شورا در دبیرخانه همایش کتاب سال حوزه اجرا و عملیاتی می‌شود.

بر اساس تصمیمات این شورا، همایش کتاب سال بُعد بین‌المللی به خود گرفته و کارگروه ویژه بین‌الملل برای آن تشکیل شده است.

• **معرفی اجمالی همایش بین‌المللی کتاب سال حوزه**

سابقه فعالیت: ۲۴ سال پیاپی

موضوع فعالیت: تازه‌های نشر حوزویان داخل و خارج کشور، در قالب کتاب یا پایان‌نامه سطح۴(دکتری)

• **اهداف برگزاری**

▪ شناسایی کتب و نویسندگان برتر حوزوی و معرفی آنها به جامعه علمی؛

▪ تشویق و حمایت از نویسندگان کتب برتر حوزه؛

▪ ارتقای سطح پژوهش‌های دینی و حوزوی؛

▪ گسترش فرهنگ نگارش و تولید کتاب استاندارد و احیای تراث اسلامی؛

▪ تبیین نقش و سهم حوزه و حوزویان در تولید و گسترش مرزهای دانش؛

▪ شناسایی ظرفیت‌ها و توانمندی پژوهشی حوزویان، به‌منظور رفع نیازهای پژوهشی حوزه‌های علمیه، جامعه و نظام.

• **گزارش تعداد و وضعیت آثار براساس اطلاعات مجموع دوره‌های برگزارشده**

▪ آثاررسیده: ۱۹۶۳۴ اثر؛

▪ مشارکت برادران: ۱۸۵۵۲ اثر؛

▪ مشارکت خواهران: ۱۰۸۳ اثر؛

▪ آثاررسیده در بخش بین‌الملل: ۱۳۰۹ اثر

▪ آثار برگزیده (رتبه۱): ۱۸۳ اثر؛

▪ آثار شایسته تقدیر(رتبه۲): ۲۸۵ اثر؛

▪ آثار شایسته تحسین(رتبه۳): ۴۴۵ اثر؛
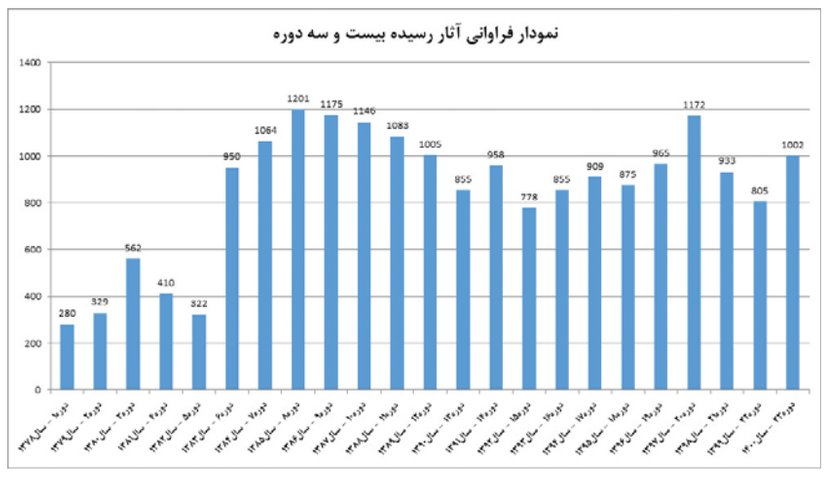
▪ آثار برتر در بخش بین‌الملل: ۵۲ اثر.